

NYUGDÍJ

- Magyarország a kötelező társadalombiztosítás bevezetésével az első között volt Európában: 1891-ben vezették be a betegség elleni, 1907-ben a baleset- és 1928-ban a nyugdíjbiztosítást (Szikra, 2017).
- "A társadalombiztosítási (tb) nyugdíjrendszer egyik legfontosabb sajátossága, hogy évtizedekre szóló társadalmi szerződésnek tekinthető az együtt élő nemzedékek között." (Simonovits, 2021)
- "Magyarország az idős-kori megélhetés biztosítását a társadalmi szolidaritáson alapuló egyetemes állami nyugdíjrendszer fenntartásával és önkéntesen létrehozott társadalmi intézmények működésének lehetővé tételével segíti elő. Törvény az állami nyugdíjra való jogosultság feltételeit a nők fokozott védelmének követelményére tekintettel is megállapíthatja." (Magyarország Alaptörvénye, XIX. cikk)
- A szakirodalom demográfiai szempontból a népességet akkor tekintheti öregedőnek, ha a korcsoportok közül az idősebb korúak aránya magasabb.
- Magyarországon, ha minden tényező változatlan marad, 2060-ra 10 aktív korúra 6 nyugdíjas fog jutni. (Péter, 2021))

A társadalombiztosítás rendszerében nyújtott ellátások az egészségbiztosítás és a nyugdíjbiztosítás keretében vehetők igénybe. Jelen összeállítás témája a hazai nyugdíjrendszer, azon belül az ún. első pillért jelentő kötelező állami nyugdíj.

A társadalombiztosítás (tb) a társadalom tagjainak közös kockázatvállalása alapján működő rendszer, az állam által működtetett szociális ellátórendszer része, amelynek fenntartásához az aktív népesség különböző járulékokkal és egyéb befizetésekkel járul hozzá.

A szakirodalom szerint a nyugdíjrendszernek elégségesnek, gazdaságilag fenntarthatónak, jól tervezettnak kell lennie és érvényesülnie kell a szolidaritás, a hatékonyság és a méltányosság elveinek. A Musgrave-elv szerint a nyugdíjrendszer nemzedékek között akkor méltányos, ha a nemzedékek relatív terhe azonos (Simonovits, Domonkos, 2018).

A nyugdíjrendszerek főbb típusai (a járadék finanszírozásának módja és a befizetésre vonatkozó szabályok szerint)

Az egyik leggyakoribb az ún. **felosztó-kirovó rendszer**, ahol a mindenkori befizetések (járulékok) teremtik meg a mindenkori kifizetések (járadékok) alapját. A módszer biztosítja a generációk és az eltérő helyzetű jövedelmi csoportok közötti kockázatmegosztást. A rendszerbe kerülő pénz felosztásra kerül azok között a nyugdíjasok között, akik jogosultságukat aktív korukban a korábbi járulékfizetésükkel teremtették meg. A rendszer akkor biztonságos és fenntartható, ha a bevételek fedezik a kiadásokat, azaz a foglalkoztatottak számának lépést kellene tartania a nyugdíjasok számával.

A **várományfedezeti rendszer** egy teljes egészében tőkésített nyugdíjbiztosítást jelent (pl. önszegélyező nyugdíjpénztár), azaz a generációk által befizetett járulékokat egy magán- vagy állami nyugdíjalap összegyűjti és befekteti, és a befektetések hozamaiból fizeti a nyugdíjakat. Tehát az aktív és inaktív népesség (főként nyugdíjasok) jövedelme között semmilyen kapcsolat nincs.

A **tőkefedezeti rendszer** lényegében az előző két rendszer ötvözete: a nyugdíjbiztosítás túlnyomó része a felosztó-kirovó elv alapján működik, azonban egy magán- vagy állami nyugdíjalap a befizetések egy részéből tartalékot képez, amit értékpapírba fektet be (Juhász Z., 2015).

Öregedő társadalmak

Magyarországon és a legtöbb fejlett országban a nyugdíjrendszer előtt álló egyik legfontosabb kihívás az idősödés, amelynek főbb okai:

- az egyre növekvő élettartam, az átlagéletkor meghosszabbodása;
- az alacsony vagy csökkenő tendenciájú teljes termékenységi mutató (a szülőképés korú női népességre jutó születések átlaga).

Elsősorban e két tényező okozza, hogy az idősek népességen belüli

aránya egyre nagyobb lesz, ami megbontja az egyensúlyt a befizető korosztály és a nyugdíjas korosztály között, az aktív korúaknak egyre nagyobb számú nyugdíjas réteget tart el ([Banyár J., 2019](#)).

1. ábra: 65 év felettiek Magyarországon
(a népesség százalékában)

Forrás: [Infoszolg/KSH, 2017](#)

HAZAI SZABÁLYOZÁS

Nyugdíjrendszer a rendszerváltozás után

A társadalombiztosítási nyugellátásról szóló törvény (1997. évi LXXXI., továbbiakban Tny.) szerint a "kötelező társadalombiztosítási nyugdíjrendszer működtetése és fejlesztése az állam feladata." A tb nyugdíjrendszer öregség esetén a biztosított részére, elhalálása esetén a hozzátartozója részére biztosít nyugellátást.

A rendszerváltást követően a nyugdíjrendszer története **három nagy korszakra** bontható.

I. korszak: 1990–1997 között létrejött az ún. kétpilléres nyugdíjrendszer: a kötelező állami rendszer és az önkéntes magánnyugdíj (1993. évi XCVI. törvény) pillérekkel. Ebben az időszakban hozták létre az Egészségbiztosítási és a Nyugdíjbiztosítási Alapot (1992. évi LXXXIV. törvény) és döntöttek a nyugdíjak rendszeres indexelésének (1993. évi VIII. törvény) szükségességéről is.

A hazai nyugdíjrendszer **II. korszaka** az 1997-es nyugdíjreformmal indult (1997. évi LXX.; LXXI.; és LXXXII. törvények), amely a kötelező magánnyugdíj bevezetésével megteremtette az ún. három pilléres nyugdíjrendszert:

- Az **első pillér** a felosztó-kirovó elven működő tb nyugdíjrendszer (1997. évi LXXXI. törvény, 168/1997. (X. 6.) Korm.

[rendelet](#)), ahol a nyugdíjak fedezetét az aktív korosztály járulék-befizetései jelentik.

- A **második pillér** az ún. kötelező magánnyugdíj rendszer (hatályban: 2011-ig). A törvény az új munkavállalók számára kötelezővé tette a magánbiztosítási rendszerbe való belépést, a régi munkavállalók számára pedig biztosította az átlépés lehetőségét. A magánnyugdíj nem jelentette az állami pillér háttérbe szorulását, a szakirodalom szerint a leendő nyugdíjasok járadékának kb. 75 százaléka származott volna ebből a forrásból.
- A **harmadik pillér** a már az első korszakban létrehozott önkéntes magánnyugdíj rendszer. Az öngondoskodást jelentő ún. harmadik pillér részei: az önkéntes nyugdíjpénztár (ÖNYP, [1993. évi XCVI. tv.](#)), a nyugdíj-előtakarékossági számla (NYESZ, [2005. évi CLVI. tv.](#)) és a nyugdíjbiztosítás (Ptk: [2013. évi V. tv.](#) 6:477-484 §; illetve Szja tv.: [1995. évi CXVII. tv.](#) 3.§ 93. pont).

A III. korszak a kötelező magánnyugdíjpénztárak megszűnésével kezdődött (2010. évi C. és CI. törvények), így a hazai nyugdíjrendszer újra kétpilléres lett.

A nyugdíjrendszert érintő néhány fontos változás a közelmúltban

Nyugdíjkorhatár-emelés: 2022-ig mindkét nem esetében, fokozatosan emelkedik 62-ről 65 évre.

A **magánnyugdíj-pénztári rendszer átalakítása** során a kötelező magánnyugdíj-pénztári tagok 97 százaléka (kb. 2,9 millió pénztártag) lépett vissza az állami nyugdíjrendszerbe. A visszalépők újra teljes állami nyugdíjjogosultságot szereztek, a magánnyugdíjpénztárakban felhalmozott nyugdíj-megtakarításaik visszakérültek az állami nyugdíjrendszerbe.

A **korhatár előtti nyugdíjba vonulási lehetőségek és a rokkantnyugdíjazási feltételek** változása ([2011. évi CXCI törvény](#)).

A 2011-ben bevezetett „**Nők40**” rendszer szerint a legalább 40 évi jogosultsági idővel, azon belül főszabályként legalább 32 évi munkával szerzett szolgálati idővel rendelkező nők a nyugdíjkorhatár elérése előtt nyugdíjba vonulhatnak.

A nyugdíjtörvény szerint a társadalombiztosítási nyugdíjrendszer keretében igénybe vehető nyugdíjszolgáltatások:

- saját jogú nyugellátás, azaz az öregségi nyugdíj (ideértve a nők 40 év jogosultsági idővel igénybe vehető kedvezményes nyugdíját),
- hozzátartozói nyugellátások: az özvegyi nyugdíj, az árvaellátás, a szülői nyugdíj, a baleseti hozzátartozói nyugellátások, az özvegyi járadék.

A KSH adatai szerint 2020-ban

142.000 Ft volt az átlagnyugdíj (az összes kifizetett nyugdíj összegének és a nyugdíjban részesülők számának hányadosa);

127.000 Ft volt a medián nyugdíj (azt a középértéket mutatja, amely alatt és fölött azonos számú nyugdíjas van);

28 500 Ft volt a nyugdíjminimum (2008 óta).

2019-ben **101.400 Ft** volt a létminimum (azt mutatja, hogy mekkora jövedelem szükséges ahhoz, hogy biztosítsa a háztartás konvencionálisan megfelelőnek minősülő szükségleteinek kielégítését) ([Policy Agenda](#)).

A nyugellátást iránti igényt írásban, formanyomtatványon vagy [elektronikus úrlapon](#) a kormányhivatalnál kell előterjeszteni. A saját jogú és a hozzátartozói nyugellátás a Magyar Államkincstár Nyugdíjfolyósító Igazgatóság ([NYUFIG](#)) nyugdíjfolyósító törzsszám alatt folyósítja.

Az öregségi nyugdíj összege az elismert szolgálati idő és a figyelembe vehető havi átlagkereset alapján kerül megállapításra.

A társadalombiztosítási nyugellátások kifizetésének fedezetét a [Nyugdíjbiztosítási Alap](#) biztosítja, amelynek bevételeit a természetes személyek által befizetett nyugdíjjárulékok, a foglalkoztatók által célra fizetett közterhek, a központi költségvetésből biztosított források és a törvényben meghatározott egyéb bevételek képezik ([2011. évi CXCV. törvény](#), 42. §). 2019-ban a nyugdíjakra és egyéb ellátásokra a GDP 8,3 százalékának megfelelő összeget (3888 milliárd Ft) fordítottak ([KSH, 2020](#)).

A Nyugdíjbiztosítási Alapból öregségi nyugdíjakra 2934 milliárd, a hozzátartozói nyugellátásokra 376 milliárd forintot fizettek ki ([KSH, 2020](#)).

UNIÓS SZABÁLYOZÁS

Az EU [Alapjogi Chartája](#) szerint: "Az Unió elismeri, és tiszteletben tartja az idősek jogát a méltó és önálló élethez, a társadalmi és kulturális életben való részvételhez." (25. cikk).

A [szociális jogok európai pillérének](#) 15. alapelve szerint: "A nyugdíjba vonult munkavállalók és önálló vállalkozók jogosultak olyan nyugellátásban részesülni, mely az általuk befizetett járulékokkal arányos, és amely megfelelő jövedelmet biztosít a számukra. A nők és a férfiak számára egyenlő esélyeket kell biztosítani a nyugdíjjogosultság megszerzéséhez. Mindenkinek joga van ahhoz, hogy időskorában méltósággal éljen, és ehhez elegendő anyagiakkal rendelkezzen."

Az EU-ban a nyugdíjak megállapításának, folyósításának és emelésének szabályait minden tagország saját hatáskörben határozza meg. A szakirodalom szerint a nyugdíjrendszerek tekintetében az EU-ban öt jellegzetes irányvonat lehet megkülönböztetni ([Havran D., 2011](#)):

- az angolszász hagyományú országok (pl. Írország, Egyesült Királyság stb.) többségében a magánmegtakarítások időskori gondoskodásban való szerepe jelentős;
- a skandináv országokban az állami tb-rendszerek jövedeleमारányosak, a magánmegtakarítások szerepe itt is meghatározó;
- a dél-európai országokban (pl. Olaszország, Görögország, Spanyolország, Portugália), az állami, jövedeleमारányos, felosztó-kirovó rendszerek a jellemzőek;
- a kontinentális országok (pl. Ausztria, Franciaország, Németország) Hollandia kiételével többségében felosztó-kirovó elven működő tb-rendszer működik, mellette jelentős szerepet kap az önkéntes magánpénztári rendszer;
- a posztoszocialista országok (visegrádi négyek) tb-rendszere a közös kiindulási alap miatt többnyire hasonló (felosztó-kirovó rendszer).

Az eltérő szabályozás, és az ebből adódó esetleges hátrányok kiküszöbölésére az EU tagállamai 1971-ben elfogadták a *"Közösségen belül mozgó munkavállalók és önálló vállalkozók, valamint családtagjaik szociális biztonságáról"* szóló rendeletet (1408/71/EGK). 2010-től a rendeletet felváltotta a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK (vh.: 987/2009/EK) rendelet.

Az EU nyugdíjpolitikájának egyik legfontosabb kérdése a jelenlegi nyugdíjrendszerek fenntarthatósága, az idősök biztonságának garantálása, amely témákkal a Zöld (COM(2010)365 final) és a Fehér könyv (COM(2012) 55 final) is foglalkozik. Ez utóbbi a nyugdíjjövedelmek szinten tartása érdekében javasolja a kiegészítő nyugdíj-megtakarítások támogatását. A dokumentum szerint hosszútávon a kiegészítő nyugdíj szerepe nem az lesz, hogy a keresőképes jövedelmi szintre egészítse ki az állami nyugdíjat, hanem az, hogy a megélhetés szintjére egészítse ki azt.

SZÁMOK ÉS ADATOK

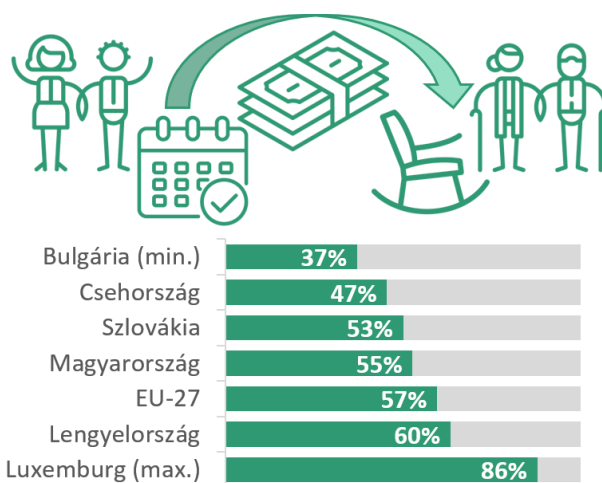
Az EUROSTAT adatai szerint 2019-ben

- a [születéskor várható élettartam](#) az EU-27 átlagában 81,3, Magyarországon 76,5 év;

- a [65 évesen várható élettartam](#) az EU-27 átlagában 20,2, Magyarországon 16,9 év;
- az EU-27-ben a 65 évesnél idősebbek [száma](#) 90,5 millió. 2050-re várhatóan 129,8 millióra nő;

2010-2020 között az EU tagállamaiban a [65 évnél idősebbek aránya](#) 3 százalékkal nőtt (17,6 - 20,6 %), Magyarországon 16,6-ról 19,9 százalékra. 2020-ban az EU-27 [népességének](#) több mint egyötöde (20,6%) 65 éves vagy annál idősebb, arányuk [2050-re várhatóan](#) 29,5% lesz.

2. ábra: Nyugdíjak keresetpótló képessége, EU (2019)

Forrás: [Infoszolg/Eurostat, 2021](#)

Források:

- Berki T., Palotai D., Reiff Á.: [A következő 20 évben nincs gond a magyar nyugdíjrendszer fenntarthatóságával](#), 2016.
- [Tájékoztató a nyugdíjrendszerről](#) – EMMI Központi Ügyfélszolgálati Iroda, 2020.
- Farkas A.: [Hányan kapnak mennyi nyugdíjat?](#) (2019)
- Péter Á., Németh E., Vargha B.: [A nyugdíjrendszer fenntarthatósága, kockázatok és lehetőségek](#) – Pénzügyi Szemle, 2021.
- [Pension Adequacy in the European Union 2010-2050](#) – Európai Bizottság, 2012
- Simonovits A.: [A magyar nyugdíjrendszer középtávú feszültségei](#) - Közgazdasági Szemle, 2020. május
- Simonovits András [Merev vagy rugalmas nyugdíjkorhatár?](#) – Közgazdasági Szemle, 2019. április
- Vértessy L.: [A nyugdíjrendszer helyzete és finanszírozhatósága](#) – BME, 2018.
- Szikra D.: [A magyar nyugdíjrendszer a rendszerváltás óta](#) – In.: Magyar társadalom- és szociálpolitika (1990-2015) – Bp.: Osiris, 2017.
- [Tematikus tájékoztató a nyugdíjak megfelelősége és fenntarthatósága](#) – Európai Bizottság, 2017.

Készítette: Csáko Beáta
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-6486